

ЛЕСКОВАЧКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР

**ДИЈАЛЕКАТ – ДИЈАЛЕКАТСКА
КЊИЖЕВНОСТ**

ЛЕСКОВАЦ, 2009.

Стана Смиљковић – Радмила Жугић – Славка Стојановић,
Настава српског језика на дијалекатском подручју,
Учитељски факултет у Врању, Врање, 2009, 189 стр.

У издању Учитељског факултета у Врању недавно се појавила књига *Настава српског језика на дијалекатском подручју*, која проблем учења и усвајања српског књижевног језика у основној школи посматра из угла актуелне дијалекатске ситуације на простору југоисточне Србије. У књизи су у најопштијим цртама изложене фонетске и акценатске особености призренско-тимочког дијалекта, које се, као диференцијалне црте, контрастирају према савременом српском књижевном језику. Познавање ових диференцијалних особина призренско-тимочког дијалекта неопходан је услов за организовање и вођење наставе српског језика у школама на територији овог дијалекта.

Књига трију ауторки састоји се из неколико делова, који иду овим редом. Аутор Увода (7–9) и I дела „Из диференцијалне граматике призренско-тимочког дијалекта и стандардног српског језика“ (11–83) је Радмила Жугић, аутор II дела „Методички приступ“ (85–98) је Стана Смиљковић, III део „Наставне интерпретације“ (99–184) написан је у коауторству Стане Смиљковић и Славке Стојановић, а последњи, IV део „Закључак“ (185–187), написала је Стана Смиљковић. Делови ове књиге углавном се групишу око два теоријско-методолошка проблема. Први је ваљан лингвистички опис заједничких типичних фонетских црта призренско-тимочког дијалекта, а други је ваљана примена тих знања у настави српског књижевног језика.

У Уводу аутор дијалектолог Радмила Жугић образлаже потребу за развијењем и применом теоријско-методолошких гледишта у учењу српског језика на дијалекатском подручју. Ауторка истиче да специфична језичка ситуација захтева и специфичан приступ у обради наставних јединица из граматике српског језика. „Основни принцип који сва поглавља књиге повезује у јединствену целину ... јесте принцип сагледавања диференцијалних компоненти у системима дијалекта и стандардног језика“ (8).

У првом поглављу књиге „Из диференцијалне граматике призренско-тимочког дијалекта и стандардног српског језика“ Р. Жугић даје теоријско-методолошки осврт на значај познавања дијалекта у учењу српског књижевног језика методом контрастирања диференцијалних елемената једне језичке појаве у ова два лингвистички удаљена система српског језика. Употребу овог метода ауторка је показала на примерима неких фонетских диференцијалних црта у дијалекту и стандардном језику. Ауторка је обрадила вокалски систем и консонантски систем и то следећим редом: полугласник, рефлекси старог вокала јат, вокално л са својим рефлексима, вокално р, формирање вокалских група, редукције

вокала (афереза, синкопа, апокопа, супституције вокала *a, e, u, o, y*), затим је издвојила диференцијалне особине консонантског система у односу на стандардни српски језик – сонант *j* (нулта реализација и секундарно *j*), сонант *v* и сонант *ʋ* у секундарној реализацији.

Друго поглавље „Методички приступ“ бави се анализом методичких поступака који би требало да омогуће добро савладавање граматичког градива на часу српског језика. Ауторка овог поглавља Стана Смиљковић сасвим исправно сматра да се дијалекат никако не сме занемаривати већ да он мора бити у средишту сваке наставне јединице. Језичке црте које припадају савременом књижевном језику, биле оне граматичке или лексичке, биће поступно усвајане као надградња дијалекатском знању а не као његова замена.

Треће поглавље „Наставне интерпретације“ садржи теоријске поставке које се односе на унапређење наставе граматике на дијалекатском подручју кроз савремено организовање наставе српског језика. Ауторке овог поглавља Стана Смиљковић и Славка Стојановић опредељују се за креативан приступ у настави, који подразумева разнолик приступ језичкој материји, активно учешће наставника и ученика у наставном процесу. Као прилог овом поглављу ауторке наводе наставне интерпретације наставних јединица из српског језика за предшколце и ученике млађег основношколског узраста.

У „Закључку“ С. Смиљковић резимира садржај монографије и истиче да је значај ове књиге у томе што она представља добар ослонац и смернице учитељима и наставницима у школским институцијама на југоистоку Србије.

Књига *Настава српског језика на дијалекатском подручју* у којој се на лингвистички модеран, научно утемељен и методички актуелан начин проблем учења и усвајања српског књижевног језика у основној школи посматра из угла актуелне дијалекатске ситуације на простору југоисточне Србије прва је те врсте у српској методичкој пракси. Иако се на скуповима и трибинама често истицала потреба за диференцијалним граматикама на дијалекатском подручју, ипак се са отпочињањем овог посла увек одлагало. Стога треба похвалити ауторке монографије Стану Смиљковић, Радмилу Жугић и Славку Стојановић које су се латиле овог тешког али вишеструко значајног посла. Ово је, како је коауторка Радмила Жугић у уводном делу истакла, „само један сегмент будуће целовите диференцијалне граматике призренско-тимочког дијалекта и стандардног српског језика, у којој ће по истом обрасцу бити обрађен како остатак фонетике, тако и морфологија и синтакса надежа“ (8). Надајмо се да ће ауторке смоћи снаге да амбициозно постављене задатке у што скорije време заврше.

Владан Јовановић